

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการสังเคราะห์เชิงอภิมานงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย
3. สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

- ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบความคิดในการสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย
- ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์
- ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์งานวิจัย
- ขั้นตอนที่ 4 การสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. คุณลักษณะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย มีทั้งหมด 5 ประการ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. นิทรรศการถาวร 2. นิทรรศการหมุนเวียน 3. นิทรรศการกลางแจ้ง 4. นิทรรศการเคลื่อนที่ 5. นิทรรศการพิเศษ (อื่นๆ) ในด้านของเนื้อหาการจัดแสดงเพื่อการศึกษาภายในพิพิธภัณฑสถาน จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมและวิถีชีวิต ของคนใน

พื้นที่ หรือ ห้องถิ่นที่พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ โดยลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาคือ ทุกพิพิธภัณฑ์ ให้ความสำคัญกับการจัดนิทรรศการถาวรมากที่สุด อันดับที่ 1 ซึ่งจากการสังเคราะห์งานวิจัย 8 พิพิธภัณฑ์ ทุกสถานที่ที่มีนิทรรศการถาวรทั้งหมด ทั้งพิพิธภัณฑ์ของรัฐบาลและเอกชนโดยเป็นหลักปัจจัยสำคัญในการทำให้พิพิธภัณฑ์มีสาระความรู้ตามกรอบและเกณฑ์ที่พิพิธภัณฑ์ตั้งไว้ สามารถใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการได้อย่างตรงไปตรงมา และเป็นพื้นที่หลักในการให้การศึกษาแก่ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษา โดยมีการนำอุปกรณ์จัดแสดง และเทคโนโลยีที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับงบประมาณ และการบริหารของพิพิธภัณฑ์นั้น ๆ ซึ่งเป็นภารกิจและหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ตามที่ โชติมา ยามิ กล่าวไว้ว่า การจัดแสดง (Exhibition) หรือการนำเสนอเนื้อหาทางวิชาการที่นักวิชาการของพิพิธภัณฑ์นั้น ๆ ได้ศึกษา ค้นคว้า วิจัย แล้วนำมาประกอบกับวัตถุ ที่เป็นหลักฐานสำคัญ ผสมผสานกับเทคนิควิธีการทางด้านการออกแบบนิทรรศการ การเพิ่มเติมสื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เข้าไป เพื่อให้ได้เป็นนิทรรศการที่จะ เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้และความเพลิดเพลิน (โชติมา ยามิ, 2556 : 11-13) หรือที่ จิรา จงกล (2532 : 33-45) กล่าวไว้ว่า การจัดแสดง (Exhibition) เป็นงานเบื้องต้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งใดจัดแสดงได้ดีดึงดูดความสนใจของประชาชนได้มาก ก็มักจะได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าทันสมัย น่าชม และเป็นส่วนหน้าฉากสำคัญของการให้ความรู้จากการศึกษา

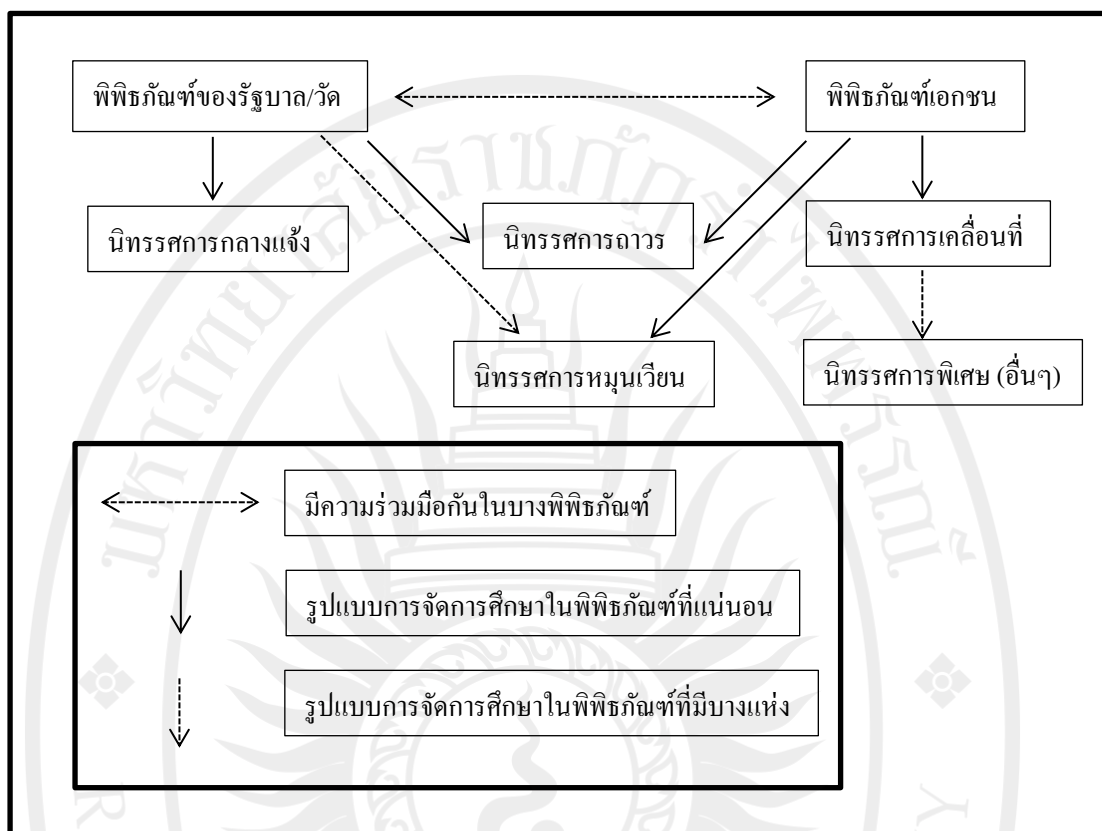
ส่วนนิทรรศการหมุนเวียน (ชั่วคราว) ให้ความสำคัญในการจัดนิทรรศการ เป็นอันดับที่ 2 ซึ่งมีพิพิธภัณฑ์จัดอยู่ 3 พิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นเอกชน 2 แห่ง และ รัฐบาล 1 แห่ง โดยในการสังเคราะห์งานวิจัย พิพิธภัณฑ์ของรัฐบาล ไม่มีข้อมูลในส่วนของการจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนว่ามีการจัดแสดงในรูปแบบใด มีข้อมูลเป็นเพียงตัวอาคารที่ใช้ในการจัดนิทรรศการเท่านั้น จึงทำให้ตั้งข้อสังเกตได้ว่า การจัดนิทรรศการหมุนเวียน จะเน้นจัดโดยพิพิธภัณฑ์ที่เป็นของเอกชนเป็นหลัก โดยพิพิธภัณฑ์เอกชน ให้ความสำคัญในการจัดแสดงนิทรรศการหมุนเวียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการให้ความสำคัญกับผู้เข้าชมในด้านต่าง ๆ ที่สนใจ ทั้งทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ เป็นต้น โดยมีทั้งการสำรวจความคิดเห็น ความต้องการจากผู้เข้าชมว่าต้องการศึกษาในเรื่องใด แล้วจึงทำการศึกษาเรื่องนั้นๆมาจัดแสดงในรูปแบบต่างๆ ทั้งการเสวนา ไขว่ผลงาน มินิคอนเสิร์ตและการจัดแสดงแทรกเข้าไปในนิทรรศการถาวร ตลอดจนให้นักวิชาการคัดเลือกหัวข้องานศิลปะมาใช้ในการจัดแสดงได้ เป็นการทำให้พิพิธภัณฑ์ที่มีเพียงนิทรรศการถาวรไม่น่าเบื่อ และสามารถทำให้ผู้เข้าชม สามารถเข้าถึงเนื้อหาการศึกษาได้หลากหลาย และเลือกที่จะเวียนเข้ามาในพิพิธภัณฑ์ได้อีกครั้ง และเข้ามาได้ไม่รู้จบ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในหมวดที่ 4 ที่ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษานอกห้องเรียน ตามมาตราที่ 24,25,29

ในส่วนของนิทรรศการกลางแจ้ง อยู่ในอันดับ 3 มีการจัดขึ้นเพียง 2 แห่ง โดยเป็นพิพิธภัณฑ์ของรัฐบาลทั้ง 2 พิพิธภัณฑ์เพิ่มเติมออกมาจากนิทรรศการถาวร โดยเป็นการบริหารจัดการจัดสรรพื้นที่ส่วนนอกของตัวอาคารของพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่เรียนรู้ก่อนที่จะเข้าไปในตัวอาคารของพิพิธภัณฑ์ ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่มากขึ้น และเป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านของการจัดการศึกษา

ส่วนนิทรรศการเคลื่อนที่ อยู่ในอันดับ 4 มีเพียงพิพิธภัณฑ์เอกชน 1 แห่ง ที่นำนิทรรศการถาวร มาย่อส่วนอยู่ในตู้คอนเทนเนอร์แล้วเดินทางไปยังจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ชมในพื้นที่สามารถเข้ามาศึกษา เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ได้ นอกจากนั้นยังนำข้อมูลของ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ในจังหวัดที่เดินทางไปมาใช้ในการจัดแสดงอีกด้วย

และสุดท้ายคือนิทรรศการพิเศษ อยู่ในอันดับ 5 ซึ่งมีเพียงพิพิธภัณฑ์ของเอกชนเพียง 1 แห่ง ใช้ในการจัดนิทรรศการ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านของหัวข้อ เนื้อหา แนวทางการจัดนิทรรศการให้แก่หน่วยงานที่ติดต่อเข้ามา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ที่สุดตามมาตรฐานและพันธกิจของพิพิธภัณฑ์ที่ได้วางเอาไว้ โดยจากอันดับ 4-5 อาจกล่าวได้ว่า เป็นการจัดการศึกษาแนวใหม่ que เริ่มมีให้เห็นมากขึ้นภายในประเทศไทย สามารถชี้ให้เห็นแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ได้ในหัวข้อถัดไป รวมทั้งยังเป็นการปรับตัวของพิพิธภัณฑ์ให้เกิดความน่าสนใจ และส่งเสริมให้เกิดการเข้าชมและจัดการศึกษาให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ que เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ดังคำกล่าวที่ว่า การบริการการศึกษาและการประชาสัมพันธ์ (Education and Public Relations) คือการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์รวบรวมมาเป็นองค์ความรู้ให้กับสาธารณชน ด้วยการสื่อสารที่เพิ่มเติมไป จากนิทรรศการ เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยง่าย และเพื่อสร้างสัมพันธ์ระหว่างสาธารณชนกับพิพิธภัณฑ์ ให้มีความใกล้ชิดกัน นอกจากนี้ยังต้องคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการบริการการศึกษา และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สาธารณชนมีความสนใจในกิจการของพิพิธภัณฑ์อยู่ตลอดเวลาด้วย (โชติมา ยามิ, 2556 : 11-13) หรือ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง ก็มีการเรียกร้องให้พิพิธภัณฑ์สถานมีบริการเพื่อการศึกษาแก่คนทุกระดับ ทุกประเภท ทุกวัย จะมีการปรับปรุงกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการจัดแสดงที่จะต้องให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินและเหมาะสมแก่คนทุกระดับ การศึกษา จะต้องมิกิจกรรมและบริการด้านการศึกษา มีเจ้าหน้าที่การศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินกิจกรรมการศึกษาแก่ประชาชนทุกประเภท พิพิธภัณฑ์สถานได้พัฒนาถึงขั้นเป็นศูนย์บริการศึกษา (Educational Center) (จิรา จงกล, 2532 : 33-45)

โดยคุณลักษณะของแนวทางการจัดการศึกษา ของพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ภายในประเทศไทย สามารถสรุปเป็นแผนภาพของลำดับขั้นตอนของการจัดการศึกษาได้ดังนี้

ภาพประกอบ 11 คุณลักษณะของแนวทางการจัดการศึกษา ของพิพธิภณัฑ์ประวัติศาสตร์ภายในประเทศไทย

2. ปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพธิภณัฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

จากการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่าปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพธิภณัฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยภายในคือ การบริหารพิพธิภณัฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ การจัดแสดงของพิพธิภณัฑ์ในด้านเนื้อหา และด้านงบประมาณ การตลาด การประชาสัมพันธ์ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ตัวผู้สนใจเข้าชมพิพธิภณัฑ์ และรูปแบบเนื้อหาที่น่าสนใจ โดยปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพธิภณัฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย มีอยู่ด้วยกัน 6 ด้าน คือ 1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม 2. การบริหารโดยเอกชน (ส่วนตัว) 3. การบริหารพิพธิภณัฑ์แบบมีชีวิต/พิพธิภณัฑ์แห่งการเรียนรู้ 4. การบริหารโดยใช้หลักการตลาด และประชาสัมพันธ์ 5. การบริหารพิพธิภณัฑ์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ 6. การบริหารพิพธิภณัฑ์โดยการให้บริการ โดยแบ่งตามลำดับความสำคัญดังนี้

2.1 การบริหารพิพิธภัณฑ์แบบมีชีวิต/พิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้ จากการสังเคราะห์งานวิจัย มีพิพิธภัณฑ์อยู่ด้วยกัน 7 พิพิธภัณฑ์ ที่ใช้รูปแบบการบริหารพิพิธภัณฑ์แบบมีชีวิต/พิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารพิพิธภัณฑ์แนวใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน เพราะเป็นการทำให้พิพิธภัณฑ์ที่เคยมีเพียงการจัดแสดงเนื้อหาเพียงอย่างเดียวเปลี่ยนบรรยากาศเป็นการทำให้เนื้อหาสนุกสนาน เพลิดเพลิน จากกิจกรรมที่สอดแทรกภายในเนื้อหาต่างๆ สามารถให้ผู้เข้าชมร่วมสนุกกับเหตุการณ์จำลองต่างๆที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถหยิบจับเล่นกับวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ได้ หรือจำลองพิพิธภัณฑ์มาจากสถานที่จริง เหตุการณ์จริงที่เคยเกิดมาในพื้นที่นั้น ๆ รวมทั้งทางพิพิธภัณฑ์ยังได้สำรวจความคิดเห็นจากผู้เข้าชม เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดง รวมทั้งยังนำไปสู่การจัดนิทรรศการถาวรที่ผู้สนใจเป็นผู้ตั้งหัวข้อเองอีกด้วย เพื่อให้ผู้เข้าชมได้เข้าใจในบริบทของเนื้อหา สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้มากกว่าเดิม เพราะเป็นเรื่องที่ตนเองสนใจ และทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินกับผู้เข้าชม อยากที่จะกลับเข้ามาในพิพิธภัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง และวนกลับมาแบบไม่รู้จบ เพราะเนื้อที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งไปตรงกับหลักการบริหารแบบ การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management: TQM) เป็นการบริหารคุณภาพแบบองค์รวม ภายใต้หลักการ 3 C คือ 1) Customer focus เป็นการบริหารที่เน้นความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญ 2) Continuous improvement เป็นการปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง และ 3) Company-wide involvement เป็นการบริหารที่ต้องทำให้คนทั้งองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมปรับปรุงคุณภาพด้วยความมุ่งมั่นเต็มใจ และมีความสุขในการทำงาน

2.2 การบริหารแบบมีส่วนร่วม จากการสังเคราะห์พิพิธภัณฑ์ทั้ง 11 แห่ง พบว่ามีพิพิธภัณฑ์ที่ใช้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ทั้งสิ้น 5 แห่ง โดยเป็นการร่วมกันประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ได้ตอบโจทก์การบริการในด้านต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดแสดง เนื้อหาและข้อมูล การตัดสินใจในการดำเนินการต่างๆ ให้ได้มากที่สุด รองลงมาเป็นส่วนของการบริหารงบประมาณ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางออก ทิศทางที่พิพิธภัณฑ์จะมุ่งไป ข้อดีคือมีความหลากหลายทางความคิด เป็นการบริหารโดยการหาทางออกร่วมกัน แต่มีความยืดหยุ่นที่ค่อนข้างต่ำ และมีความเชื่อช้าในการบริหารในด้านต่าง ๆ โดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory management) เป็นหลักการบริหารอย่างหนึ่งในยุคใหม่ ที่มีทั้งการบริหารให้มีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการ กลุ่มทำงานหรือให้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น สนับสนุน ร่วมกำกับติดตามการดำเนินงาน ร่วมระดมทรัพยากรมีทั้งการมีส่วนร่วมจากภายในและการมีส่วนร่วมจากภายนอกองค์กร ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความรับผิดชอบ

ต้องงาน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในองค์กร และเป็นการบริหารที่พิพธิภณท์ส่วนใหญ่เริ่มที่จะปรับตัวมาใช้ในการบริหารแบบนี้

2.3 การบริหารโดยเอกชน (ส่วนตัว) จากการสังเคราะห์งานวิจัย มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 5 แห่ง ซึ่งพิพธิภณท์ส่วนใหญ่บริหารงานโดยเอกชน ซึ่งเป็นการบริหารผ่านผู้มีอำนาจสูงสุดในองค์กรนั้นๆ เช่น บริหารงานโดยเจ้าของพื้นที่ ที่พิพธิภณท์ตั้งอยู่ เจ้าอาวาสวัด หรือ ชาวต่างชาติ เป็นต้น เป็นการบริหารที่มีขั้นตอนไม่ยุ่งยาก มีความรวดเร็วในการบริหารงานต่าง ๆ โดยให้ฝ่ายงานต่าง ๆ รับนโยบายจากผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งประธานคณะผู้บริหารสูงสุดขององค์กร (Chief Executive Officer : CEO) ความหมายในภาคเอกชน หมายถึง ประธานคณะผู้บริหารสูงสุดขององค์กรซึ่งมีอำนาจในการที่จะตัดสินใจนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ ในส่วนของผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น หมายถึงการเป็นเจ้าภาพสูงสุดที่สามารถจะบูรณาการงานในจังหวัดให้สำเร็จ ซึ่งจะต้องรู้ปัญหาและสามารถระดมสรรพกำลังได้ และที่สำคัญจะต้องมีเครื่องชี้วัดการทำงานที่เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งการบริหารโดยเอกชนนั้น ยังได้รับความนิยมในพิพธิภณท์ส่วนบุคคลจนมาถึงปัจจุบัน

2.4 การบริหารพิพธิภณท์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ จากการสังเคราะห์งานวิจัย มี พิพธิภณท์อยู่ 5 แห่ง ที่ใช้รูปแบบการบริหารพิพธิภณท์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เป็น ส่วนเสริมในการจัดการศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นพิพธิภณท์เอกชนจะ ใช้การบริหารแบบนี้เข้ามาเสริม เนื่องจากในสังคมยุคปัจจุบัน การจัดนิทรรศการเพื่อการศึกษาเพียงอย่างเดียว นั้นคงไม่เพียงพอสำหรับพิพธิภณท์แล้ว ควรจะต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการทำเนื้อหาที่จัดแสดง มีสีสัน แสดง สี เสียง ฉากต่าง ๆ ที่มีความสวยงาม น่าสนใจ ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้กับการบริหารพิพธิภณท์แบบมีชีวิต/พิพธิภณท์แห่งการเรียนรู้ ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้พร้อมกันได้นั้น การใช้เทคโนโลยีจึงมีส่วนช่วยให้การศึกษาภายในพิพธิภณท์น่าสนใจขึ้นอย่างมาก ดังที่ ICOM (2004 : 36) ได้ให้ความหมายของ นิทรรศการ (Exhibition) ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพิพธิภณท์ทำหน้าที่ยี่มากกว่าการสื่อสาร คือ มีหน้าที่เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีหน้าที่ทางสังคมด้วย จากมุมมองนี้ การจัดนิทรรศการเป็นลักษณะพื้นฐานของการเป็นพิพธิภณท์ซึ่งได้ผ่านการพิสูจน์มาอย่างยาวนานว่าเป็นสถานที่ที่เยี่ยมยอดสำหรับการรับรู้ทางประสาทสัมผัส โดยการนำเสนอวัตถุที่จัดแสดงให้รับชม การสาธิต การนำวัตถุที่มีคุณค่าทางจิตใจ เช่น ศาสนวัตถุมาจัดแสดง เป็นต้น ในการนำเสนอ

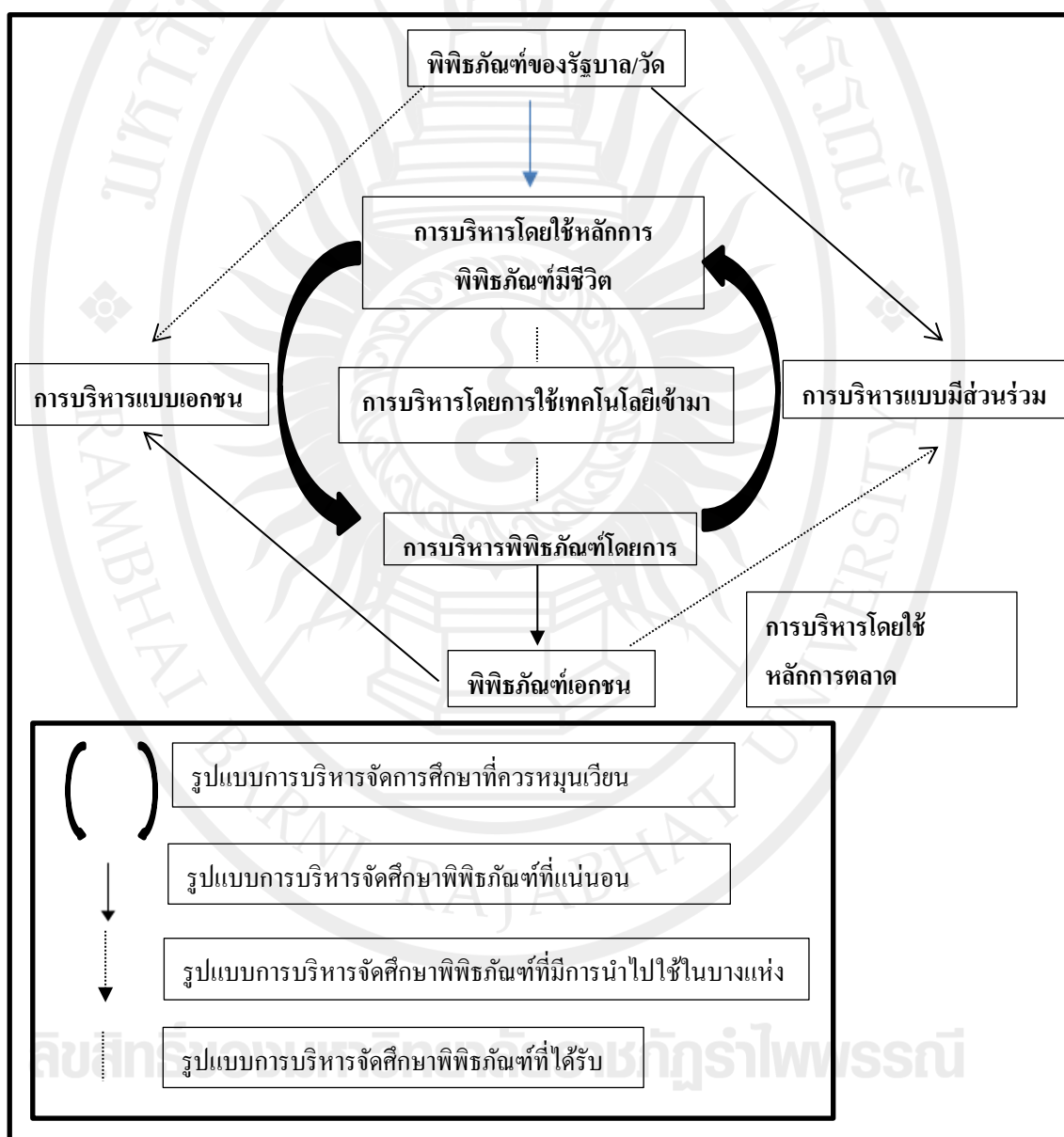
2.5 การบริหารพิพธิภณท์โดยการให้บริการ จากการสังเคราะห์งานวิจัย มีอยู่ 5 พิพธิภณท์ ที่ใช้การบริหารพิพธิภณท์โดยการให้บริการ เข้ามามีส่วนเสริมในการบริหาร โดยมีทั้งพิพธิภณท์รัฐบาล และเอกชนที่นำเข้ามาช่วยในการบริหาร เนื่องจาก เป็นการบริหารที่เน้นความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญ เพราะเป็นส่วนช่วยในการจัดการศึกษา ด้วยเหตุที่ว่าตัวพิพธิภณท์มี

ความกว้างใหญ่ และแบ่งพื้นที่จัดสรรหลากหลายเนื้อหา ทำให้การอ่านหรือศึกษาเนื้อหาด้วยตัวเอง นั้นเสียเวลามาก และไม่สามารถตอบข้อสงสัยในเนื้อหาบางส่วนได้ รวมทั้งบางพิพิธภัณฑสถานยังเน้น การโต้ตอบกันระหว่างบุคลากรของพิพิธภัณฑสถาน และผู้เข้าชมได้ทั้งสองทาง โดยสามารถบรรยาย หรือ อธิบายให้เข้าใจ ตลอดจนสามารถซักถามหรือตอบข้อสงสัยในตัวเนื้อหาได้ ซึ่งพิพิธภัณฑสถาน สามารถใช้การบริการส่วนนี้ในการอำนวยความสะดวกในด้านของการจัดการศึกษาและได้รับความรู้ผ่านไกด์ หรือ มัคคุเทศก์นำเที่ยวด้วยตนเอง และนอกจากนั้น บางพิพิธภัณฑสถานยังเอาใจผู้เข้าชมผ่าน การสำรวจสิ่งที่ผู้ชมอยากทราบเนื้อหา และศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ออกมาเพื่อจัดทำ นิทรรศการเพื่อตอบโจทย์ความสนใจของผู้เข้าชมอีกด้วย ตามหลักการการบริหารแบบ การบริหาร คุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management: TQM) ซึ่งเป็นการบริหารคุณภาพแบบองค์รวม ภายใต้หลักการ 3 C คือ 1) Customer focus เป็นการบริหารที่เน้นความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญ 2) Continuous improvement เป็นการปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง และ 3) Company-wide involvement เป็นการบริหารที่ต้องทำให้คนทั้งองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมปรับปรุงคุณภาพด้วยความ มุ่งมั่นเต็มที่ และมีความสุขในการทำงาน และยังใช้หลักการบริหารพิพิธภัณฑสถานข้อที่ 2 อีกด้วย นั่น คือ การทำงานเป็นทีม (Team Work) คือการส่งเสริมทัศนคติด้านการทำงานเป็นทีม สนับสนุนให้มีการ สื่อสารระหว่างกันในองค์กรและยอมรับในเป้าหมายเดียวกันของคนในองค์กรนั้น เป็น สิ่งจำเป็น ดังนั้น การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานที่จะต้องมีการทำงานเป็นทีม การพัฒนาวิสัยทัศน์ ของสถาบันและการจัดให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีมจะทำให้การดำเนินการเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย

2.6 การบริหารโดยใช้หลักการตลาด และประชาสัมพันธ์ จากการสังเคราะห์งานวิจัย มีอยู่ 2 พิพิธภัณฑสถาน ที่ใช้การบริหารโดยใช้หลักการตลาด และประชาสัมพันธ์เข้ามามีส่วนช่วยใน การบริหาร ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานเอกชนทั้ง 2 แห่ง เนื่องจากในปัจจุบัน ปัจจัยหลัก ๆ ที่ทำให้พิพิธภัณฑสถาน เอกชนอยู่รอดได้นั้นคือ ตัวงบประมาณ การเงิน ที่ใช้ในการปรับปรุง พัฒนา ซ่อมแซม พิพิธภัณฑสถาน ในทุก ๆ ด้าน และยังใช้ในการบริหารภายในองค์กร ทำให้พิพิธภัณฑสถานเอกชนจำเป็นที่จะต้อง ใช้ หลักการตลาด และหลักประชาสัมพันธ์ เข้ามาใช้ในการช่วยสื่อสารให้กับผู้เข้าชมได้รับรู้ข้อมูล เนื้อหาในการจัดการศึกษา และดึงดูดผู้เข้าชมให้เข้ามาภายในพิพิธภัณฑสถาน โดยสอดแทรกเนื้อหา และ หลักการตลาดโดยการขายของที่ระลึก หรือ สินค้าในด้านการจัดแสดงต่าง ๆ รวมทั้งการ ประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑสถาน ผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่กำลังได้รับความนิยม ในปัจจุบัน เพื่อดึงดูดเยาวชนรุ่นใหม่ นักศึกษา และผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาเพิ่มเติมภายในพิพิธภัณฑสถาน อีกด้วย

3. สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

จากตาราง คุณลักษณะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย และ สรุปปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยออกมาเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 12 การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

คุณลักษณะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย และสรุปปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย 4 ลักษณะ คือ

1) การบริหารพิพิธภัณฑ์แบบหมุนเวียน หมายถึง การจัดการและดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ในลักษณะที่มีการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้รับประสบการณ์ที่ทันสมัยและน่าสนใจตลอดเวลา

2) รูปแบบการจัดพิพิธภัณฑ์ที่แน่นอน หมายถึง วิธีการจัดการและสร้างโครงสร้างของพิพิธภัณฑ์ที่มีแนวคิดและแผนที่เจาะจงอย่างชัดเจน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และความสำเร็จที่กำหนดไว้ล่วงหน้า รูปแบบการจัดพิพิธภัณฑ์ที่แน่นอนอาจมีการให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าสนใจสำหรับผู้เยี่ยมชม และการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาและสนับสนุนนิทรรศการและกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์

3) รูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่นำไปใช้ในบางแห่ง มีหลายทักษะหรือการใช้งานที่แตกต่างกันไป

4) รูปแบบการจัดพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับความนิยม หมายถึง แนวทางหรือแนวคิดในการจัดการและสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมและนำเข้าบางส่วนจากแนวโน้มทางสังคม เทคโนโลยี และการแสดงอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามเวลา รูปแบบนี้อาจมีลักษณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับท้องถิ่นและลักษณะของพิพิธภัณฑ์ตนเอง

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยมีคุณลักษณะที่เน้นด้านการบริหารจัดการนิทรรศการถาวรมากที่สุด นิทรรศการหมุนเวียน นิทรรศการกลางแจ้ง นิทรรศการเคลื่อนที่ นิทรรศการพิเศษ และอื่น ๆ มีความสำคัญตามลำดับลงมา ปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยมีทั้งหมด 6 ด้าน คือ

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
2. การบริหารโดยภาคเอกชน
3. การบริหารพิพิธภัณฑ์แบบมีชีวิตหรือพิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้
4. การบริหารโดยใช้หลักการตลาดและหลักการประชาสัมพันธ์
5. การบริหารพิพิธภัณฑ์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้
6. การบริหารพิพิธภัณฑ์โดยการให้บริการ

นอกจากนี้ พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 แบบ พิพิธภัณฑ์ของรัฐบาล/วัด และ พิพิธภัณฑ์เอกชน

และจากผลวิจัยสามารถสะท้อนได้ว่าการบริหารนี้มีผลต่อการนำเสนอนิทรรศการและบริการของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษาพบว่า มีทั้งหมด 5 ประการ คุณลักษณะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่

1) นิทรรศการถาวร การจัดแสดงที่มีความยาวนานและเป็นตลอด เน้นการนำเสนอประวัติศาสตร์ในลักษณะที่ทรงพลังและสามารถสร้างความสนใจในระยะยาวได้ ซึ่งมีการจัดแสดงในทุก ๆ พิพิธภัณฑ์

2) นิทรรศการหมุนเวียน การจัดนิทรรศการที่มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ และไม่น่าเบื่อ

3) นิทรรศการกลางแจ้ง การจัดแสดงที่เน้นการนำเสนอในพื้นที่กลางสาธารณะ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลประวัติศาสตร์ให้กับประชาชน

4) นิทรรศการเคลื่อนที่ การจัดแสดงที่มีการเคลื่อนที่ไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสในการเผยแพร่ประวัติศาสตร์แก่ชนชั้นผู้คนทั่วไป และ

5) นิทรรศการพิเศษ (อื่น ๆ) เป็นการจัดแสดงที่มีลักษณะพิเศษและหลากหลาย ผลการศึกษาสอดคล้องกับไอคอม (ICOM) ที่ได้กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์จึงเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม ทำหน้าที่อนุรักษ์ ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (ICOM. 2004 : 43) และสอดคล้องกับญานินทร์ รัทวงศ์วาน ได้กล่าวไว้ว่า พิพิธภัณฑ์มีบทบาทมากกว่าการเป็นสถานที่เก็บของเก่า หรือสถานที่สะสมดังในอดีต แต่ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์สามารถทำหน้าที่ในการสืบทอด ฟื้นฟู และสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นเสมือนพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน ส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแล และจัดการวัฒนธรรมรวมทั้งอัตลักษณ์ของตนได้ นอกจากนี้แล้วพิพิธภัณฑ์ยังเป็นการสะท้อนภาพความคิดความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น ๆ ออกมาที่สังคมและส่งต่อให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้ศึกษาและประยุกต์ในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน (ญานินทร์ รัทวงศ์วาน. 2554 : 21-23)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยประกอบด้วย “ปัจจัยภายใน” คือ การบริหารพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ในด้านเนื้อหาและด้านงบประมาณ การตลาด การประชาสัมพันธ์ ส่วน “ปัจจัยภายนอก” คือ ตัวผู้สนใจเข้าชมพิพิธภัณฑ์ และรูปแบบเนื้อหาที่น่าสนใจ โดยปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย มีอยู่ด้วยกัน 6 ด้าน คือ

- 1) การบริหารพิพิธภัณฑ์แบบมีชีวิต/พิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้
- 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 3) การบริหารโดยเอกชน (ส่วนตัว)
- 4) การบริหารพิพิธภัณฑ์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้
- 5) การบริหารพิพิธภัณฑ์โดยการให้บริการ
- 6) การบริหารโดยใช้หลักการตลาดและประชาสัมพันธ์

ผลการศึกษาสอดคล้องกับฐิติพร มีศิลป์ ที่พบว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ต้องมุ่งให้เห็นคุณค่าในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นพื้นที่สร้างคุณค่าด้านการศึกษาจากประสบการณ์ การบริหารจัดการต้องมุ่งเสริมสร้างการเป็นองค์กรหนุนเสริมการสนับสนุนและเป็นปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนปัจจัยภายใน และต้องมุ่งสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างมูลค่าของมรดกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นการสร้างทั้งคุณค่าแท้และคุณค่าเสริมของการศึกษา (ฐิติพร มีศิลป์, 2559 : G6-G11) และสอดคล้องกับบุญชู บุญเลิศศิริ พบว่า การใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ ผู้ออกแบบจำเป็นต้องมีการเลือกใช้เทคโนโลยีให้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้เข้าชม ทั้งการเลือกใช้รูปแบบนำเสนอข้อมูลทั้งแบบที่ใช้แบบ on-site หรือ off-site (บุญชู บุญเลิศศิริ, 2557 : 308-312)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย พบว่า คุณลักษณะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย และสรุปปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

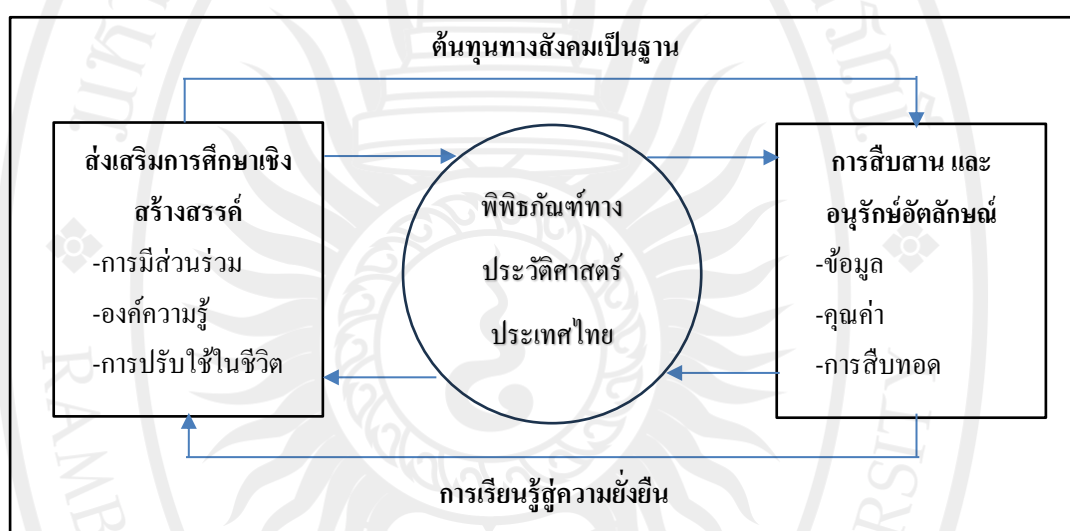
- 1) การบริหารพิพิธภัณฑ์แบบหมุนเวียน คือ การจัดการและดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ในลักษณะที่มีการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

2) รูปแบบการจัดพิพิธภัณฑ์ที่แน่นอน คือ วิธีการจัดการและสร้างโครงสร้างของพิพิธภัณฑ์ที่มีแนวคิดและแผนที่เจาะจงอย่างชัดเจน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และความสำเร็จที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

3) รูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่นำไปใช้ในบางแห่ง เช่น รูปแบบการจัดแสดงและนิทรรศการบางพิพิธภัณฑ์อาจนำเสนอนิทรรศการและแสดงข้อมูลในรูปแบบที่เน้นการใช้สื่อต่าง ๆ รูปแบบการใช้เทคโนโลยีหรือสื่อดิจิทัล บางพิพิธภัณฑ์นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสื่อ (ศูนย์มานุษยวิทยา. ออนไลน์. 2567)

4) รูปแบบการจัดพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับความนิยม หมายถึงแนวทางหรือแนวคิดในการจัดการและสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมและนำเข้าบางส่วนจากแนวโน้มทางสังคม เทคโนโลยี และการแสดงอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามเวลา รูปแบบนี้อาจมีลักษณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับท้องถิ่นและลักษณะของพิพิธภัณฑ์ตนเอง ผลการศึกษาสอดคล้องกับจิตตรา มาคะ ผลการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ ใช้วิธีการจัดกิจกรรมค่ายตามรอยวัฒนธรรมคูบัว สร้างสรรค์ความคิดจากพิพิธภัณฑ์เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจากฐานการเรียนรู้ในชุมชน 5 ฐาน ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงจากพิพิธภัณฑ์ ผลการจัดกิจกรรม พบว่า เป็นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ผู้รับ ผู้ถ่ายทอด และผู้จัดต่างก็มีความสุขและพึงพอใจ ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ผลผลิตมีทั้งที่เป็นองค์ความรู้และชิ้นงาน ผลกระทบได้แก่ ความรู้ความเข้าใจการเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและต้องการสืบทอดแนวคิดในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วม ด้านความยั่งยืน เกิดแนวทางในการดำเนินงานต่อไป (จิตตรา มาคะผล. 2555 : 119-127) สอดคล้องกับบุหลัน กุลวิจิตร ได้ศึกษาการจัดนิทรรศการในยุคดิจิทัลของพิพิธภัณฑ์ และ พบว่า พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันควรก้าวไปสู่การส่งผ่านความรู้ในแนวทางที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้ชมปรารถนาที่จะเรียนรู้กระบวนการสร้างความรู้ภายในตนเอง โดยควรมีการจัดการความรู้ภายในงานนิทรรศการอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้จากนิทรรศการไปสู่ผู้ชมที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ หรือแม้กระทั่งผู้พิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ระบบดิจิทัลเป็นสื่อประกอบนิทรรศการเพื่อให้ผู้ชมได้เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว (บุหลัน กุลวิจิตร. 2562 : 314-315) และสอดคล้องกับกุนทิกา ขาพิมล และคือนา คาซาได้กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ตามความเข้าใจของคนในสังคม คือ สถานที่แหล่งเก็บข้อมูลของสะสมของหายาก วัตถุโบราณต่าง ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์คุณค่าและสร้างความเพลิดเพลินใจ และยังเป็นที่พักพิงเที่ยวคนรุ่นใหม่ เช่น เป็นสถานที่เชคอิน เป็นต้น (กุนทิกา ขาพิมล และคือนา คาซา. 2565 : 366 - 367)

การบริหารจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ในประเทศไทยสามารถสะท้อนให้เห็นได้จาก การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น และการเรียนรู้อย่างยั่งยืน การจัดการเรียนรู้ที่นำเสนอในพิพิธภัณฑ์สามารถทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้เป็นจำนวนมาก และทำให้ความรู้ที่ได้รับมีความยั่งยืน และต้นทุนทางสังคม การให้บริการทางการศึกษาที่ดีในพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม โดยมีภาพลักษณ์ที่มีคุณค่าในการสร้างสรรค์สังคมที่มีการศึกษาและเข้าใจประวัติศาสตร์ โดยเป็นการสังเคราะห์ที่ได้องค์ความรู้ใหม่ สามารถสรุปได้ ดังภาพประกอบ 13 ดังนี้

ภาพประกอบ 13 องค์ความรู้พิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ประเทศไทยกับบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการประยุกต์ใช้เรื่องราวในอดีตตามสถานที่ต่าง ๆ
2. ควรมีการศึกษาการบริหารโดยใช้หลักการพิพิธภัณฑ์มีชีวิต/แห่งการเรียนรู้ เฉพาะด้าน และเฉพาะเจาะจงมากขึ้น และควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ไทย ที่มาจากทางด้านของผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ เพื่อหาข้อมูลเจาะลึกในด้านความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ และการได้รับการบริการที่ดีผ่านการลงพื้นที่สัมภาษณ์ต่อไป